

La vigència de la transició

- Rescabalar les víctimes i superar els ressons de la guerra civil no pot suposar la revisió d'aquest període

ANTONIO PAPELL

EL PERIÓDICO DE CATALUNYA, 1.05.10

A partir de la mort de Franco, la gran preocupació de la immensa majoria de ciutadans –demòcrates conscients o simple gent de bona voluntat, desitjosa que Espanya sortís de l'excepcionalitat de la dictadura– es podia resumir en el disseny d'instaurar pacíficament un sistema pluralista, acollidor i integrador, sense convertir aquest trànsit en una revenja. Encertadament, el Rei, recolzat en l'audàcia política d'Adolfo Suárez i amb la creixent aquiescència de tots els grups polítics del moment, ressorgits de les catacumbes o acabats d'engendrar, va plantejar aquell procés com una evolució jurídica del sistema anterior fins a provocar una verdadera mutació, una autèntica ruptura. Bona part dels actors del règim franquista es van prestar a la maniobra –la llei de reforma política, clau de l'operació, va ser aprovada per les Corts orgàniques de la dictadura– i la prodigiosa transició va desembocar feliçment en la Constitució del 1978, que, mal que bé, ha fet d'aquest país una potència orgullosa de si mateixa.

Peça angular d'aquell trànsit va ser la llei d'amnistia del 15 d'octubre de 1977, que en el seu article primer declarava amnistiats «tots els actes d'intencionalitat política, fos quin fos el seu resultat, tipificats com a delictes i faltes realitzats amb anterioritat al dia 15 de desembre de 1976». La norma, bastant més que una verdadera llei de punt final perquè no només clausurava la dictadura, sinó també la guerra civil –i aquesta doble funció és crucial per entendre l'autèntica força del procés–

, extingia totes les responsabilitats antigues, reparava greuges, rehabilitava i compensava damnificats i constituïa el pilar sobre el qual s'havia d'enterrar l'esgarriós fantasma de les machadianes dues Espanyes.

El balanç d'aquella sàvia estratègia, desenvolupada per una generació magnífica de veraders patriotes de dretes i d'esquerres, és esplèndid. Així ho corrobora l'opinió de la societat espanyola i fins i tot de la comunitat internacional, que va presenciar l'inèdit experiment amb sorpresa i admiració. Els autors d'aquella proesa han llegat a les generacions següents una Espanya en pau i en llibertat, que ha estat capaç de sortir del subdesenvolupament polític i material fins a col·locar-se en una posició destacada i en un marc pletòric de llibertats.

Un cop dit això, és cert que, més enllà de la clausura de l'antiga querella de la guerra civil i de l'arxiu de la ulterior dictadura, han quedat algunes bretxes obertes i supurants, algun greuge sagnant, alguna provocació encara en peus. I tot plegat pot ser resolt ara que ha passat prou temps perquè la sutura d'unes ferides no n'obri altres de noves. La llei de memòria històrica, un intent poruc i no plenament aconseguit en aquesta direcció, pretenia abordar aquestes humanes restes de ressentiment. Es tractava, entre altres coses, d'exhumar els morts que encara no havien trobat el descans que mereixien per atorgar-los un repòs digne i definitiu. I de reparar algunes honres ofeses que desfiguren la memòria. Avui no hi ha raons objectives ni subjectives per negar aquest darrer rescabament a les víctimes d'aquella cruenta follia que, per un cúmul de causes, no es van beneficiar de l'apaivagament lenitiu de la transició.

Per això mateix és pertinent que s'enllesteixin aquests detalls que han de clausurar definitivament una història antiga, ben poc edificant, que ja a ningú, o gairebé ningú, serveix de referència. Però aquest desig legítim, avui lamentablement embolicat per les actuacions contra Garzón, no ha de desacreditar tot el camí recorregut, ni de bon tros qüestionar tota la transició. És per això que alguns símptomes han de ser tractats com més aviat millor.

Rescabalar les víctimes –com demanen legítimament les associacions per a la memòria històrica– i superar els ressos de la guerra civil mitjançant la supressió dels símbols residuals, que encara perduren, la sedimentació històrica i la freda i realista anàlisi intel·lectual d'aquell tràgic període, comprès entre la destrucció de la República i la conquesta de la democràcia, no poden suposar ni la revisió de la transició, ni la posada en dubte de la grandesa moral d'aquella empresa carregada de renúncies i de bona voluntat. Perquè la transició va servir perquè, a partir de llavors, amb la promulgació d'una Constitució impecable, comencés una nova era de fraternitat i civilització en què està exclosa la violència com a mètode de resolució de conflictes.

Un cop aclarit tot això, convé subratllar que el franquisme i les seves seqüeles són avui episodis residuals i ridículs en aquest país perquè el seu ominós referent ha estat destronat per una societat ansiosa de futur. Però, tanmateix, hem de denunciar amb veu potent la zitzània que aquests pocs estan intentant escampar per dividir-nos. Perquè els que ens sentim hereus morals de l'esperit de la transició no hem de caure en el parany que ens posa aquesta minoria de nostàlgics que ni renuncia a la seva passió autoritària ni ens reconeix el dret a haver aparcat el ressentiment per construir entre tots un país en pau.